

М. Мартинюк

ст. вчитель гуманітарної гімназії № 2,

здобувач, Житомирський державний

університет імені Івана Франка

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ

НАЦІОНАЛЬНОГО КРАЄЗНАВСТВА В ШКОЛІ

(з досвіду роботи Бердичівської гуманітарної гімназії № 2)

У статті розглядаються основні аспекти національного краєзнавства, визначено мету, функції та завдання авторської навчальної програми гуртка «Рідний край», подано його орієнтовний план.

The article deals with the main aspects of national country study. The purpose, the functions and the tasks of the author's educational program «Native Land» are presented here.

У розгляді даного питання ми виходили з наукових засад розробки теорії краєзнавства сучасними вченими. Зокрема, Я.І. Жупанський та В.П. Круль розглядають національне краєзнавство як цілісну, динамічну, нерозривну й відкриту систему, яка функціонує у світі тривимірних системних моделей: простір (географічне краєзнавство), час (історичне краєзнавство), соціум (соціальне краєзнавство). Останнє є інтегруючою похідною активної соціальної функції людини і включає літературу, мистецтво, етнографію, архітектуру, краєзнавство тощо [1, 69].

Відбір найістотніших чинників та елементів національної культури дозволили нам виокремити такі функції національного краєзнавства:

1 функція – педагогічна. Вона визначає національне краєзнавство як дидактичні принципи та методи, за допомогою яких можна підвищувати ефективність навчального процесу в загальноосвітній школі, формувати практичні навички та вміння учнів.

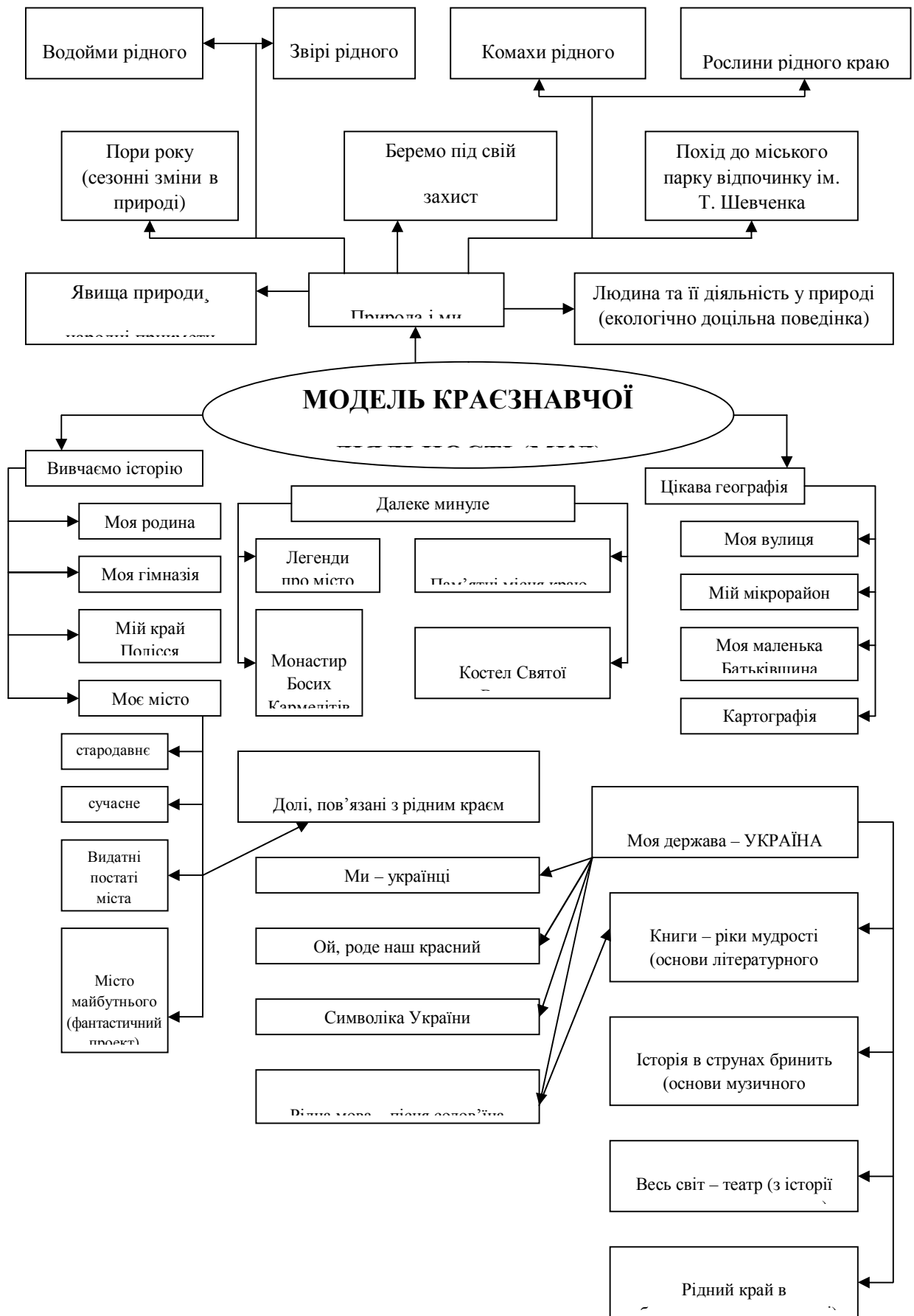
2 функція визначає національне краєзнавство як пропедевтичний курс елементарної історії, географії, народознавства тощо.

3 функція – наукова. Вона визначає національне краєзнавство складовим компонентом географії як галузі науки [2, 236].

В умовах школи, де повинна реалізуватись концепція національного виховання особистості, національне краєзнавство стає методом, завдяки якому можна досягти підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

У Бердичівській міській гуманітарній гімназії № 2 розроблено Модель краєзнавчої діяльності (МКД), яка діє у межах краєзнавчого гуртка «Рідний край» (Таблиця 1).

Таблиця 1

Програма занять краєзнавчого гуртка

«РІДНИЙ КРАЙ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Духовне відродження в Україні зумовлює необхідність активізації художньо-естетичних, національних факторів формування творчої особистості, здатної успадкувати та збагачувати культурні надбання свого народу. З огляду на це зростає роль національного краєзнавства, зокрема, його культурно-мистецьких напрямків у навчально-виховній роботі школи (гімназії). Важливим завданням національного краєзнавства є розвиток художньо-образного мислення й творчих здібностей, виховання патріотизму.

Дана програма розрахована на учнів початкових класів та передбачає ознайомлення школярів з культурою та мистецтвом рідного краю, оволодіння основами методики краєзнавчої роботи. Рекомендоване тижневе навантаження – одна година на тиждень, річне навантаження – 36 годин. Форми роботи: екскурсії, лекції, бесіди, походи, вікторини, проектні роботи.

Програма має на меті створення загальної картини розвитку культури й мистецтва, закріплення знань про державну символіку країни, розширення знань про ландшафт мікрорайону, ознайомлення з тваринним й рослинним світом та з історичним минулим малої Батьківщини.

Упровадження такої програми у систему позакласної роботи сприятиме підвищенню рівня естетичної та загальної культури особистості.

«РІДНИЙ КРАЙ»

(орієнтовний план роботи)

I семестр

1. Вступне заняття.
2. Краєзнавство – наука про Батьківщину.
3. Моя держава – Україна.
4. Ми – українці.
5. Ой роде наш красний (екскурс в історію).
6. Символіка України: а) державна, б) рослинна.
7. Рідна мова – пісня солов'їна.

8. Книги – ріка мудрості (основи літературного краєзнавства).
9. Історія в струнах бринить (основи музичного краєзнавства).
10. Долі, пов'язані з краєм (музичне мистецтво) (проект).
11. Весь світ – театр (з історії театрального мистецтва).
12. Долі пов'язані з краєм (театр).
13. Рідний край в образотворчому мистецтві.
14. Долі, пов'язані з краєм (образотворче мистецтво).
15. Вікторина. Повтор вивченого матеріалу.
16. Узагальнення.
17. Підсумкове заняття.

II семестр

1. Вступне заняття.
2. Цікава географія. Моя вулиця (екскурсія).
3. Цікава географія. Мій район.
4. Моя маленька Батьківщина.
5. Моя родина (складання генеалогічного дерева).
6. Моя гімназія.
7. Мій край – моє Полісся (підбір приказок, поговірок, загадок краю).
8. Походження та розвиток міста (елементи історичного краєзнавства).
9. Моє місто. Легенди про місто (проект).
10. Пам'ятні міста краю. Костел Святої Варвари (екскурсія).
11. Пам'ятні місця краю. Монастир Босих кармелітів (екскурсія).
12. Природа і ми. Явища природи (народні прикмети).
13. Людина та її діяльність у природі (екологічна доцільність поведінки).
Похід до міського парку відпочинку ім. Т. Шевченка.
14. Беремо під свій захист. Звірі рідного краю.
15. Беремо під свій захист. Комахи рідного краю.
16. Беремо під свій захист. Рослини рідного краю.
17. Беремо під свій захист. Водойми рідного краю (екскурсія).
18. Узагальнення та повторення вивченого матеріалу (вікторина).
19. Підсумкове заняття.

Загальна мета такої програми конкретизується в *основних завданнях*, що інтегрують навчальні, виховні та розвиваючі аспекти:

- збагачення емоційно-естетичного досвіду, формування культури почуттів, загальних та художніх цінностей, художньо-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості;
- виховання в учнів естетичного ставлення до дійсності та мистецтва, світоглядних уявлень і ціннісних художніх орієнтацій, розуміння зв'язків мистецтва з природним та предметним середовищем, життєдіяльністю людини, зокрема, сучасною технікою, засобами

- масової інформації;
- виховання здатності сприймати, інтерпретувати та оцінювати художні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки та оцінки;
 - розширення та збагачення художньо-естетичного досвіду, опанування художніми вміннями та навичками в практичній діяльності, формування художньої компетентності – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та власними духовно-світоглядними позиціями;
 - формування системи знань та уявлень про сутність, види та жанри мистецтва, особливості художньо-образної мови мистецтва: музичного, візуального, театрального;
 - виховання художніх інтересів, смаків, морально-естетичних ідеалів, потреб в художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні відповідно до індивідуальних можливостей формування навичок художньої самоосвіти та самовиховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костриця М.Ю. Актуальні питання теоретичного національного краєзнавства // Науковий збірник. Українська національна ідея: Історія і сучасність. – Житомир: Жур фонд, 1997. – С. 69.
2. Костриця М. Теоретико-методичні засади національного краєзнавства// Матеріали наукової конференції. – Кам'янець-Подільськ, 2006. – С. 236-242.
3. Скавронська О.П., Скавронський П.С. Географічне положення, геофізичні умови, геологічна будова, рельєф і корисні копалини Бердичівського району // Науковий збірник «Велика Волинь». – Т. 22. – 2001. – С. 264-265.
Скавронський П.С. Топографія нашого краю. – Земля Бердичівська. – 1992. – 4 листопада.